

ЕПИДЕМИЈА ПОПУСТЉИВОГ ВАСПИТАЊА

Роберт Шо и Стефани Вуд (2012). *Епидемија попустљивог васпитања: учити из туђег искуства*. Нови Сад: Психополис институт, 21 цм, 293 стр.

„Епидемија попустљивог васпитања“ представља дело Роберта Шоуа, дечијег и породичног психијатра из Калифорније и Стефани Вуд, некадашње главне уреднице часописа „Child“. У књизи су обрађени проблеми понашања код деце који се јављају као последица попустљивог васпитања. Композиционо посматрано – књига садржи уводни део, девет поглавља, поговор, предлоге аутора у погледу даље литературе, списак коришћене литературе и незаобилазне изјаве захвалности.

Основна нит која се провлачи кроз читав рукопис јесте да су сва деца са поремећајима у понашању, заправо, деца жртве попустљивог васпитања од најраније доби. Под поремећајима у понашању аутори подразумевају одступања од оних најлакших до најтежих, од оних са спољним и свима видљивим манифестацијама до оних која су видљива само стручњацима, од оних која угрожавају појединца, његово ментално здравље, ментално здравље и функционалност породица до оних која угрожавају друштво у целини (са танком линијом раздвајања). Аутори константно наглашавају да је такво васпитање постало друштвено прихватљиво, да већ дуже време спада у „мејнстрим“ и да би свако одупирање и искакање из тог клишеа у начину васпитавања деце заправо представљало угрожавање дечијих права, ускраћивање и спречавање њиховог слободног, неспутаног развоја. Међутим, такав начин васпитања не представља ништа друго до епидемију која резултира читавим генерацијама емоционално и морално хендикепиране деце која одрастају и постају окосница истог таквог друштва, што опет представља атак на цивилизацијске вредности. Због тога се здушно залажу за зауздавање те епидемије. Могућност стајања на пут последичном креирању емоционално и морално посрнулог друштва налазе у повратку породичним вредностима и промени начина васпитавања деце. Успостављање

привржености између родитеља и деце, дисциплина, ред, уритмљавање деце, контрола понашања и надзор развоја, адекватна комуникација, инсистирање и рад на утискивању моралних и етичких начела у личност детета, мноштво слободног времена које дете проводи на квалитетан начин у оквиру породице, контролисано и дозирано излагање утицајима медија, вршњачких група и шире социјалне средине, заједно и удружено, представљају централне тачке у адекватном развоју деце, сматрају аутори.

Већ у првом поглављу аутори наводе да је емоционално, психолошко и морално стање данашње генерације досегло застрашујуће ниску тачку што, према њиховом мишљењу, захтева радикални заокрет у начину родитељског размишљања, као и промене у стилу васпитања. Подсећају на маскар у средњој школи „Колумбајн“ у Колораду 1999. године који су починила два тинејџера, као и на незаобилазни 11. септембар 2001. године и праве паралелу између ових догађаја наводећи да су корени тих страха исти, а узроке налазе у недостатку емпатије и у неодговарајућем васпитању. Међутим, одговорност за то не налазе у тим особама већ у друштву у целини, породицама и родитељима, на првом месту. Мишљења смо да је ова конструкција преамбициозна и да не уважава мноштво социолошких, медицинских и других фактора, ослањајући се на клиничко искуство аутора и претпоставке чија утемељеност није видљива у самом тексту.

Према мишљењу аутора, адекватно поступање са дететом у првој години живота је кључно за његов даљи емоционални развој. Дат је низ препорука за оснаживање дијаде мајка-одојче и јачање одговарајуће емоционалне размене кроз провођење времена са дететом, причање, певање, обављање кућних послова са дететом, адекватну негу. Ризици по ову емоционалну везу који се везују за мајку односе се на њену структуру личности и дилеме о сопственим способностима да на најбољи могући начин одговори захтевима мајчинства, с обзиром на то да мноштво сугестија и препорука из различитих извора који пред родитеља постављају читав низ информација, врло често контрадикторних, због чега се дешава да мајка није у стању да разлучи шта је заиста најбоље и за дете и за њу и неретко долази у стање нечињења. Сматрају да и нечињење представља чињење, само у погрешном смеру.

Правила функционисања као основ васпитања у свим сегментима, успостављају се, према мишљењу аутора, од 6. месеца и односе се на проблеме храњења, спавања и плакања. Препоручује се да се у време када дете почиње да једе кашиком и када се одвикне од дојке (аутори препоручују 6. месец као сасвим адекватан за то), у храњење укључи и отац ради хармонизације емоционалних односа у оквиру породице, а напомиње се да тада већ нема потребе за ноћним храњењем што помаже успостављању дневног ритма храњења и представља олакшавајућу околност за родитеље и њихову функционалност. Слично је са спавањем,

јер дете након 6. месеца постаје способно да спава током читаве ноћи и треба га тако и уритмити. Аутори плакање сматрају основним механизмом помоћу кога деца успостављају власт над родитељима и начином да деца испуне своје потребе због чега је неопходно адекватно реаговати, не допуштајући детету да до задовољења својих потреба, осим ако нису виталне, долази на тај неприличан начин, и наглашавају значај тренинга детета за самоумиривање. Заједничко спавање родитеља и детета сматрају ризичним по емоционални развој детета и по функционалност и интимност родитеља, јер представља дечије прво одузимање родитељске територије.

Симптоматично је изричито противљење аутора институционалној бризи о деци, односно јаслицама и вртићима. Велики број деце, нестручно особље, формирање група у односу на узрасне категорије представљају само неке од разлога. Међутим, аутори занемарују значај социјализације у вршњачким групама, излагање адекватним васпитно-образовним програмима који би требало да се реализују у свим предшколским установама, игноришу чињеницу да предшколске установе немају само функцију чувања деце, као што је то случај са дадиљама, које аутори фаворизују. Наш утисак је да је то само један од многих примера једностраних гледишта аутора датих у књизи.

Корене епидемије проблематичног понашања аутори налазе у савременом начину живота (преоптерећеност послом, каријеризам, преимензионирана тежња материјалним добрима, недостатак времена за децу, недостатак времена за партнера, непотпуност породица, надомешћивање родитељства материјалним добрима, губитак традиционалних вредности породичног живота и др.) и негирају било какву везу проблематичног понашања са социоекономским, демографским, расним, етничким или било којим другим социолошким факторима. Што је разумљиво са једне стране, с обзиром на медицинско образовање и оријентацију аутора. Али и неприхватљиво, са друге стране, са научног становишта.

Емоционални развој детета се ставља у средиште пажње и за њега аутори тврде да је најзначајнији за развој личности у целини. Образложење за појаву свих проблема у понашању на свим узрастима, аутори налазе у неадекватном емоционалном развоју, а кривицу проналазе не у детету него у родитељима. Наглашава се значај грађења емоционалних веза са дететом, њиховог одржавања и обликовања у тежњи за адекватним емоционалним развојем, који подразумева давање слобода детету али и постављање јасних граница до којих дете може ићи остварујући своју слободу и аутономију, и успостављање ауторитета родитеља у односу на децу. Наглашавају и значај медија по развој деце, апострофирајући њихов негативан утицај, као и погубан утицај различитих интересних група из области медицине, васпитања и образовања деце, али и улогу самих родитеља и њихове неинформисаности, неспремности за

одгајање деце, лаковерности, недостатка осећаја за чињење, као и недостатка моралних и духовних вредности. Све то резултира попустљивим васпитањем, васпитањем у коме је дете у центру свега тако да добија све што пожели, да не оскудева ни у чему, да одраста у окружењу у коме се не ставља ни пред какве проблеме, у коме се препреке уклањају родитељским дејствовањем, а не напорима детета и слично. Резултат овога је неприлагођено и проблематично понашање деце и њихова неспособност да се суоче са првим проблемом на који наиђу и који нису у стању да реше без помоћи родитеља или околине. Толеранција према деци је, према мишљењу аутора, давно изашла из породичних оквира и попримила широке друштва размере. Они то доказују примерима снижавања критеријума у школама, попуштајући тако пред генерацијом нове деце која није у стању да одговори на доскора уобичајене захтеве школа, односно на захтеве традиционалних наставних планова и програма. Снижавањем критеријума, друштво подилази читавим генерацијама деце попуштајући пред децом неадекватног и некавалитетног, попустљивог васпитања. Аутори нам тиме говоре да деца погођена епидемијом попустљивог васпитања нису у стању да се изборе са захтевним светом какав је онај ван њихових домова. То их чини додатно фрустрираним, а њихово понашање још проблематичнијим. Даље у тексту наводе најчешће грешке савременог родитељског васпитања које се огледају у неустављању снажне емоционалне везе са дететом, недостатку пажње која се поклања деци, недостатку разговора са децом, надомешћивањем свог одсуства у васпитању детета присуством других људи, изостанку правила и реда, непреношењу моралних, етичких и духовних норми детету, награђивању без заслуга и награђивању проблематичног понашања како би оно тренутно престало и друго. Поред тога, наводи се значај искључивања беса родитеља у процесу успостављања контроле над дететом, који аутори не схватају прихватљивим, већ контрапродуктивним и поново истичу и наводе као довољне одлучност и ауторитативност обојену емпатијом.

Можемо приметити да основне претпоставке аутора делују и звуче поприлично истинито, нарочито јер је већина изнетих тврдњи поткрепљена једноставним примерима из свакодневног живота који су препознатљиви свима и са којима сви имају додира. Међутим, са научног становишта, све тврдње изгледају недоказане и непоткрепљене на адекватан начин. Иако аутори одмах на почетку наводе да је све што су изнели резултат њихових запажања из практичног рада са децом и родитељима, остаје чињеница да та сазнања ипак представљају само суму клиничких запажања, без икакве објективизације. Поред тога, приметна је константна тенденција да се свако објашњење и свака употреба независних статистичких података презентује тако да иде на руку ставовима аутора, односно ка њиховој основној претпоставци. Значајан доказ за то представља и чињеница да се у самој књизи помиње и наводи одређени

број научних истраживања, односно резултати тих студија, али искључиво оних која говоре у прилог ауторским ставовима. Та једностраност у коришћењу научних сазнања озбиљно доводи у сумњу поменути истинитост сазнања коју дају аутори.

Други проблем који се јавља у књизи јесте превелика усредсређеност на емоционалну димензију у развоју и игнорисање свих других димензија и свих других сазнања из различитих области које нису тангентне са дечијом психијатријом, али свакако јесу блиске проучавању дечијег развоја. Такво схватање не омогућава холистички приступ развоју детета, што свакако не можемо сматрати прихватљивим.

Да закључимо. Може се рећи да се аутори руководе својим клиничким искуством, увреженим мишљењима и инстинктом, алармирају и примерима из медија, свесно, указују на распрострањеност ових поремећаја код деце кроз општепознате манифестације. Научне заснованости нема ни у назнакама. Ипак, не може се рећи да можда нису у праву и да њихове идеје, сугестије и препоруке не звуче реално и логично. Не можемо рећи да само због тога што нема научних доказа не вреди покушати и применити начин васпитања на коме аутори инсистирају. Тим пре што нисмо превише упознати ни са доказаношћу успешности неких других васпитних стилова. Свакако је на читаоцима да прихвате или одбаце понуђено теоријско становиште и препоруке за практичне импликације предочених сазнања. То је најмање што се може учинити као омаж људима који су ипак проговорили о неким проблемима и изнели одређена решења која свакако нису штетљива, а могу помоћи и родитељима и деци.

Милена Милићевић

Институт за криминолошка и социолошка истраживања